

p a p e r d e v i d r e

segona època **contes**

NÚRIA CADENES

14 Mai 2019

Núria Cadenes (Barcelona, 1970) és escriptora, treballa de llibretera i de periodista i viu a València. Ha publicat memòries (*Cartes de la presó*, 1990), biografies (*L'Òvidi*, 2002), assaig lúdic (*Vine al sud!*, 2008) o novel·la (*El banquer*, 2013; *Secundaris*, 2018). Ha guanyat els premis Ciutat d'Elx i de la Crítica dels Escriptors Valencians, amb AZ (2009), i el Crims de Tinta, amb *Tota la veritat* (2016). Té relats a *Entre dones* (2016), *Sangassa* (2017) o als negríssims *Elles també maten* (2014), *Barcelona, viatge a la perifèria criminal* (2017) i *Assassins valencians* (2019).

Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913 – Barcelona, 1985), un dels grans noms de la poesia contemporània i dramaturg rellevant, fou també un prosista extraordinari, com ho demostren les seves novel·les *El doctor Rip* (1931) i *Lala* (1932), i els seus llibres de narracions *Aspectes* (1934), *Ariadna al laberint grotesc* (1935), *Miratge a Citea* (1935), *Letizia i altres proses* (1937), *Les roques i el mar*, *el blau* (1981) i el recull *Les ombres*, que l'autor no va poder completar.

Fa molt de sentit publicar per fi un conte de Salvador Espriu al nostre portal, un autor que ha sigut referent de molts dels contistes que hem anat publicant, com ara Toni Sala, o Damià Bardera: «Rellegir, avui dia, l'obra narrativa de Salvador Espriu —visceral, fosca, densa, aspra i tanatocèntrica— és un acte altament subversiu, és com col·locar un nen esguerrat al bell mig d'un anunci d'Estrella Damm.»

«No s'hi val, tu clisses!» És la primera cosa que m'assalta quan penso en aquest conte: el crit infantil, el retret d'entrada innocent i que ja cova mesquineses que es desgranaran després, de seguida, quan el talent altíssim del Salvador Espriu condensarà una vida sencera en tan poques pàgines, en un ram d'episodis breus: un dos, tres, quatre i cinc. I farem la volta al món sense haver sortit d'aquest racó de poble, davant de l'església: cinc escenes i les mateixes escales, la vida.

«Tereseta-que-baixava-les-escales» és un veritable conte-novel·la.

Hi ha el mar obert i la desgràcia, l'aventura, l'enveja i l'amor, també, conestret dins d'un reliquiari. Les batalles de família. Les possibilitats desaprofitades. Els silencis. La mort, és clar. I una generació. Els noms que demanen ser dits en veu alta (la Coixa Fita i la Narcisca Mus, que ben mereixen un lloc al costat del mític Quim Federal). I hi ha aquest desplegament de llengua que sempre ens fa l'Espriu, que igual com clisses, filustres, i que genera, sí, una alta felicitat.

Quantíssimes vegades el dec haver llegit? Moltíssimes.

En comptes de trobar-hi cap patologia, en aquest periòdic tornar a resseguir els mots que ja et coneixes, les històries que saps i que si t'ho proposessis gairebé recitarias, hi podem posar un aforisme fusteria que ens justifiqui: l'única manera seriosa de llegir és rellegir. Ben mirat, i sota aquesta llum, quina bajaranada, allò dels *spoilers*, quan parlem de literatura! A *Macbeth* els arbres es mouen de lloc i fan complir la profecia, a *Moby Dick* guanya la balena, i la Mila fugí de l'ermita i la Tereseta, finalment, baixa les escales dins d'un taüt; ja ho sabem, i què? Tants cops com ens vingui de gust, o ho necessitem, o ens doni la gana, hi tornarem: som gent seriosa, nosaltres. D'allò més.

Núria Cadenes

Tereseta-que-baixava-les-escales

I

«No s'hi val, no s'hi val encara, tu clisses. Has d'aclucar els ulls i t'has de posar d'esquena a nosaltres, mirant cap a Santa Maria. Però cal fixar primerament la volta, que serà pel carrer dels Corders, pel carrer de la Bomba, Rera-la-fleca, el carrer de l'Església i la placeta. No, pel rial no, perquè ens ensorriarem. I la volta ja és prou llarga. Si ho carreguem, no ens aconseguirem mai, i d'altra banda és massa cansat. La rectoria, paret de cult, us hi veniu? Ara, que no hem de fer patetes. La Teresa para, au, correu. No s'hi val, que ella filustra, Teresa, filla, ja t'ho he dit, t'has de posar d'esquena a nosaltres, mirant cap a Santa Maria. Si ho fas, no necessito que aduquis els ulls, però no t'has de bellugar gens, fins que cridem. Vejam, que no m'heu entès? Pel carrer de la Torre sí, tornem-hi. Pel rial no, que la sorra entrebanca. Demanes que comptem de nou? Hem comptat abans, Teresa. No t'hi conformes? Com perdem el temps! Es farà fosc, amorraran les barques, i no haurém començat a jugar. Que la "Panxita" us torna de Jamaica? Qualsevol diria! El pare va anar més lluny, a Rússia i tot. Va venir amb un abric de pells i quedava tan pelut, que semblava un ós. Quan va entrar a donar les gràcies d'arribada, fra Josep d'Alpens, que era a la trona, el va saludar, de per riure, com si fos el dimoni, el pare ho conta sempre. Au, juguem o no juguem? Sembla que la vostra sigui l'única fragata que hi hagi al món. Ai, filla, que ets tossuda! Comptem, i a qui toqui, que no protesti. Macarró, macarró, xambó, xiribí, xiribí, mançà. Tu, altra vegada. Tereseta, fort. Escampem-nos. Ranqueges. Bareu? Espereu-vos, nois, que el Bareu ranqueja. Se li fan condicions o vigila el marro? Bé, que ajudi a vigilar-lo. No et queixis, Tereseta, que no pares sola. Au, a la fi. Ei, d'esquena! Si el Bareu, coix o no, fa de portar, ens serà gairebé impossible d'atansar-nos a la rectoria. Qui xiscla "fet"? No, Teresa, no, nosaltres no ens havíem encara amagat. No baixis les escales, Tereseta, et dic que no les baixis, un poca-sollta s'ha escridassat abans d'hora. Excuses, enredaire jo, que em veig atrapada? Quines poques games de jugar que tens! I et fa ràbia de parar, ve-t'ho aquí. No baixis les escales, que no em sents?, no les baixis. Està bé, renyides! Si, ja em pots córrer al darrera, plego.»

II

«No les havies vistes? Noi, d'on surts, si varen tornar ahir! Aquesta vegada ha estat un senyor viatge de tres mesos, per la Bàltica i després, per terra, és clar, per Alemanya, Suïssa, Milà, Venècia i Florència. Varen deixar la "Panxita" a Dantzic. És estrany, no havien d'anar a Itàlia, perquè el viatge era solament per mar, un viatge comercial. Devien persuadir el capità de convertir-lo en un passeig de plaer, en una volta romàntica. El pare els concedeix tot el que li demanen. Avui estan radiant, contem i no acaben. Han dut muntanyes d'objectes magnífics: cristalleries de Trieste, porcellanes procedents de Capodimonte, marbres, sedes, medalles. A Fiesole es varen trobar amb Vicenç de Pastor, o ell es va fer trobadís, perquè estima Teresa. Sospito que no ha tornat massa triomfador, està capcot i es nega a la confidència. Si, són unes noies molt boniques, i Teresa ho és més que Júlia, que no? No m'hi avinc, Teresa és més bonica. Sobretot d'ençà del retorn, li endevino una llutosa als ulls, una llum recollida i llunyana, una alegria amagada i manifesta alhora. Júlia és més fina, però també és més esborradissa i està delicada. La mare morí física, i això va ser un cop per al capità. Aquest i el disgust del fill, malaguanyat noi. Crec que ara és a la Trinitat, enmig de negres i de purralla blanca. Es va casar amb una criolla, potser fins i tot una mestissa, tenen una criatura escarransida, una nena generuda, i em penso que la passen magra. Ja s'atansen. Mira com baixen les escales de l'església, ni freqüen els graons. Teresa és esplèndida, tu queda't amb Júlia. Ja te'n pots riure, ja, però semblen unes duquesses, i aquesta tarda, al ball de l'enramada, seran les reines.»

III

«No salutis Teresa, no la salutis, no veu ningú. Com ha canviat, ella que era tan alegre! És que són molts cops, l'un rera l'altre. Júlia es va morir, després d'una lenta agonia i d'haver lluitat mesos llargs, amb coratge, contra la mort. El dia mateix que es morí, la "Panxita" va encallar a les boques del Roine. No, no va ser una pèrdua econòmica considerable, perquè en Vallalta és ric, però estimava tant la seva fragata! D'ençà del naufragi, no s'ha embarcat més, ha avorrit el navegar. Es passa els dies a la "Pieta", la seva horta, enmig d'arbres i de llibres, contemplant la mar de lluny. Aquest home, tan fort abans, ara és un vell vacil·lant, decrepit. Ja no conta les seves aventures marines, perd la memòria. Quin home que va ser! Diuen que arribà a assistir, de brivall, a l'expedició d'en Barcel contra Alger, la passada centúria, encara que els comptes potser no surten, i ha estat després pertot arreu, a llo-llò, a Mèxic, a les Nicobar, a Terranova, a Odessa, però ara el capità ja no desitja sinó morir en la calma de les seves arbedres, i la filla té cura d'ell. Si, Teresa és una dona potser de quaranta anys, potser de més, i Vicenç de Pastor encara espera una paraula dels seus llavis, però Teresa no estima ningú. No la salutis, és inútil, no et veurà, baixa d'esma les escales.»

IV

«Fixa't com baixava les escales, que senyor! Pas de dama, lent, compassat i lleuger alhora, d'un ritme igual i segur, d'una escola i d'un estil que s'han perdut. Si, la Teresa és molt vella, ja ho saps, té els meus anys. Que si ho puc recordar? Vàrem jugar tantes vegades juntes, en aquesta placeta, a cult, a marro-llitu, al soldat plantat, a saltar i parar. I ara això és ben lluny. Aleshores el poble se'ns apareixia com si fos més gran, immens, d'un color més ric, amb un altre caràcter. Les nostres corregudes sempre descobrien un nou racó amagat. Cada tarda esperàvem al sorral l'amorrada de les barques i, de tant en tant, el retorn d'un algem veler de les remotes mars d'Amèrica o de la Xina. El meu pare també va ser pilot i anà fins a Rússia, a través d'aigües gelades, vorejant niells de glaç. Arribava després vestit amb pells, igual que un ós, i a l'església escandalitzava amb el seu luxe. Tot va passar. Algun dia, al capvespre, ens enfonsàvem pels canyars dels rials, amb l'esgarripança d'una aventura prohibida. Avançàvem gairebé a les palpenes, i ens voltava com el pressentiment d'un miracle. Hi havia potser una teranyina de boira al Remei i una gropada de bruixes al fons, damunt la Muntala. I contàvem, en tornar, a les nostres àvies l'incident d'una topada amb algun fantasma. Tot passà. Vàrem anar creixent, i jo em vaig casar. La Teresa i la seva germana Júlia, morta, física, de fa molts anys, varen viatjar amb el capità Vallalta, en la "Panxita". Més tard la fragata va naufragar, i al cap de poc, la Júlia i el vell es varen morir. I ara, ja ho veus, la Teresa passa pel meu costat sense mirar-me, amb la neboda generuda al darrera, com una ombra de gos, passa fregant-me i ni em mira, i la meua família ve d'una estrip almenys tan clara com la d'ella, i jo li he de donar tractament, com una menestrala. Tot canvià. La Teresa és una vella trista, no sap riure. I el poble em sembla, i a ella de segur que també, tan petit, tan buit i òrnet. I en altre temps la nostra fantasia l'imaginava com dintre un núvol, sense límits. Carrer de la Bomba, Rera-la-fleca, carrer de la Torre. La Teresa baixava rabent els graons de l'església, i fixa't ara com els baixa. Això sí, tan senyora, amb pas de dama.»

V

«Tu diràs, la caixa de la "Fragata" vols que no sigui de fusta bona? Fuig, la neboda és ganyona, anem, però no escaltmaria un cèntim en un detall de tant supòsit. Al cap i a la fi diuen la mateixa sang, i no s'exposarà a les estirores de les llengües. Mira, de criada, o pitjor, a senyora i majora: els camins de la vida. El senyor Vicenç de Pastor, que encorbalt Sembla un axioma. Desenganya't, és tan vell i es queda tan sol, i diuen que sempre la va estimar, vés a saber. Sí, una gentada, aquest espectacle no es veu sovint, cada dia no moren "Fragates". Uf, molt rica, calcula-li per un cap baix dues-centes mil unces i et quedes potser curta. La picossada, sencera per a la geges. Ai, no, filla, no, no no em fa peça. Déu m'ha fet ben dreta i igual, i amb salut. Ho preferireu. Per deixar-hol Fixat' com la ronden, ahir l'allunyanen quasi a fuetades, i avui fixa't com la llepen. Totes hi són: la botirona Bòtil, la Coixa Fita, la Caterina, La Narcisca Mus. Les tres últimes varen amortal·lar la vella, perquè la Paulina, la neboda, no en va ser capaç, i ara passen el platet, les males pues. Saps el que em va contar la Narcisca? Ve't aquí que, mentre buscaven la mantellina de la morta, varen trobar uns rulls rossos i el retrat d'un home dintre una capseta, el retrat d'un jove alt i fort. I, espera, tenia un nom a sota, un nom estrany, com de gavatz. I ningú no va sospitar mai res, com que viatjà tant! I ella, tan dura, tan orgullosa. No saludava la padrina, la meua padrina, Déu l'hagi perdonada, perquè era pobra, i això que havien jugat juntes, de petites. I ja ho veus: un, d'amagatots. Anem, però, és un suposar, el cas és que potser no va fer mai res de mal. Quietud, ja la baixen. Ha de pesar, i aquestes escales són estretes, que no rellisquin. La fusta és cara, no en pots dubtar, és cara, ja t'ho deia. Els del balard suen, fan angúnia, mira com suen. Vejam si l'esberbaran daltabaix de les escales. »

Comparteix això:

[Twitter](#) [Facebook](#) [Correu electrònic](#) [Imprimeix](#) [LinkedIn](#)

Relacionats

Adrià Pujol
A "El traduït"

Toritaka Tokumei
A "El trobat"

Anna Moner
A "L'inedit"

Categoria : [El recuperat](#)

Etiquetes : [Núria Cadenes](#), [Salvador Espriu](#)

[← Montse Frauca](#)

[Caterina Pérez →](#)